

Wyrok z dnia 26 stycznia 2012 r.

III UK 44/11

Pobieranie przez zawodnika sportowego tzw. kadrowego oraz nagród pieniężnych w okresie czynnego uprawiania sportu przed wejściem w życie uchwały nr 18 Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1981 r. w sprawie stypendiów dla sportowców (M.P. Nr 4, poz. 14 ze zm.), nie jest okresem uważanym za składkowy w rozumieniu art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Przewodniczący SSN Maciej Pacuda, Sędziowie SN: Halina Kiryło (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 stycznia 2012 r. sprawy z odwołania Andrzeja J. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 17 listopada 2010 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 2 czerwca 2009 r. odmówił ubezpieczonemu Andrzejowi J. prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu działalności artystycznej wobec nieudokumentowania 25 lat zatrudnienia. Do wymaganego stażu nie zaliczono wnioskodawcy okresu pobierania stypendium sportowego od 1978 r. do 28 lutego 1983 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem dnia 17 listopada 2009 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego od powyższej decyzji. Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony Andrzej J. (urodzony 17 maja 1961

r.) wystąpił po raz pierwszy z wnioskiem emerytalnym w dniu 16 maja 2006 r., przedkładając zaświadczenie o zdobyciu klasy mistrzowskiej w akrobatyce, co wiązało się z przyznawaniem mu stypendium sportowego od 1978 r. do 30 września 1980 r. Zakładowy Klub Sportowy S.R. potwierdził, że ubezpieczony był w tym czasie zawodnikiem sekcji akrobatyki sportowej klubu, lecz z uwagi na zniszczenie dokumentacji niemożliwe jest wskazanie okresu pobierania przezeń stypendium sportowego. Od 1 października 1980 r. wnioskodawca podjął studia w systemie dziennym i kontynuował je do 28 lutego 1983 r., pobierając w tym czasie stypendium sportowe w Klubie Sportowym AZS [...] w P. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 26 czerwca 2006 r. odmówił Andrzejowi J. prawa do emerytury, a Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 17 stycznia 2007 r. [...] oddalił odwołanie ubezpieczonego od tej decyzji, zaś Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 28 listopada 2007 r. [...] oddalił jego apelację od tego orzeczenia. Skarga kasacyjna ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego została oddalona przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 2 października 2008 r. [...].

Zdaniem Sądu Okręgowego dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy istotne znaczenie ma dokonana w przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powyższego wyroku wykładnia przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W świetle unormowań tychże aktów warunkiem uzyskania prawa do emerytury jest - obok wymaganego okresu zatrudnienia wynoszącego w przypadku mężczyzn 25 lat - udokumentowanie 15 lat działalności twórczej lub artystycznej w ramach pracowniczego stosunku zatrudnienia. Tymczasem wnioskodawca był zatrudniony w charakterze artysty - akrobata na podstawie umowy o pracę tylko w okresie od 17 stycznia 1983 r. do 31 marca 1991 r., w tym jedynie 4 lata w warunkach szczególnych. Do wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach nie można zaliczyć ubezpieczonemu okresu prowadzenia działalności artystycznej w ramach niepracowniczego zatrudnienia w latach 2006 - 2007. W tej sytuacji bezprzedmiotowe są dywagacje na temat ogólnego stażu zatrudnienia wnioskodawcy.

Na skutek apelacji ubezpieczonego Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 17 listopada 2010 r. zmienił zaskarżone

orzeczenie oraz poprzedzającą je decyzję organu rentowego i przyznał Andrzejowi J. prawo do emerytury począwszy od 1 grudnia 2008 r. Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji w kwestii swego związania interpretacją przepisów zaprezentowaną w uzasadnieniu wspomnianego wyroku Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy skoncentrował się jedynie na pracowniczym statusie osoby ubiegającej się o wcześniejszą emeryturę z tytułu pracy w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zapominając o regulacji art. 33 w związku z art. 46 tego aktu, normujących sytuację prawną w zakresie wcześniejszej emerytury osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., prowadzących działalność twórczą lub artystyczną w ramach niepracowniczego zatrudnienia. Zarówno w judykaturze jak w doktrynie wyrażany jest pogląd, w świetle którego również wobec takich osób ma zastosowanie § 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Przepis ten stanowi, że pracownik wykonujący działalność twórczą lub artystyczną nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełni łącznie następujące warunki: akrobata osiągnie wiek 45 lat, wiek ten osiągnie w czasie zatrudnienia i ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat działalności twórczej lub artystycznej.

W rozpoznawanej sprawie spornym okazał się staż zatrudnienia ubezpieczonego, albowiem organ rentowy uwzględnił wnioskodawcy jedynie 24 lata, 9 miesięcy i 15 dni okresów składkowych i nieskładkowych zamiast wymaganych 25 lat.

Odnośnie do kwestionowanego okresu pobierania stypendium sportowego od 1 czerwca 1980 r. do 30 września 1980 r., kiedy to ubezpieczony nie był ani uczniem, ani studentem studiów dziennych, Sąd Apelacyjny zważył, że na przeszkodzie zaliczeniu tego okresu w stażu zatrudnienia wnioskodawcy stoi fakt, iż stypendia dla sportowców zostały wprowadzone dopiero uchwałą nr 18 Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1981 r. w sprawie stypendiów dla sportowców (M.P. Nr 4, poz. 14 ze zm.), a jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 maja 1984 r., III UZP 19/84 (OSNC 1984 nr 12, poz. 212), pobieranie przez zawodnika sportowego tzw. kadrowego oraz nagród pieniężnych w okresie czynnego uprawiania sportu przed wejściem w życie powołanej uchwały nie jest okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emery-

talnym pracowników i ich rodzin, będącego odpowiednikiem art. 6 ust. 2 pkt 17 obecnej ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Natomiast co do przypadającego po wejściu w życie wspomnianej uchwały Rady Ministrów okresu pobierania stypendium sportowego, Sąd drugiej instancji wyraził pogląd, że w świetle art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy emerytalno-rentowej warunkiem jego uwzględnienia w wymaganym stażu zatrudnienia jest nieposiadanie przez stypendystę w tym czasie statusu osoby uczącej się lub studiującej w systemie studiów dziennych. W tej kwestii Sąd Apelacyjny dał wiarę oświadczeniu pełnomocnika ubezpieczonego, że wnioskodawca przestał być studentem już w czerwcu 1982 r., ale utrzymywał kontakt z uczelnią jako reprezentant Polski. Okoliczność tę potwierdza zaświadczenie Akademii Wychowania Fizycznego w P., z którego wynika, że w zaplanowanych czterech latach studiów ubezpieczony zaliczył tylko dwa semestry i w dniu 8 listopada 1983 r. zrezygnował ze studiów, przy czym w okresie od 29 grudnia 1982 r. do 15 września 1983 r. korzystał z urlopu dziekańskiego z powodu przygotowań do mistrzostw Europy. Nadto będąc formalnie studentem studiów dziennych wnioskodawca podjął w dniu 17 stycznia 1983 r. pracę na pełnym etacie w jako akrobata cyrkowy. W tej sytuacji okres pobierania przez ubezpieczonego stypendium sportowego od czerwca 1982 r. do 16 stycznia 1983 r. należy uznać za składkowy i zaliczyć do wymaganego stażu zatrudnienia uprawniającego do wcześniejszej emerytury.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną organu rentowego. Skargę oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 6 ust. 2 pkt 17 oraz art. 33 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) i przyjęcie, że okres pobierania przez ubezpieczonego stypendium sportowego od czerwca 1982 r. do 16 stycznia 1983 r. to okres składkowy, podlegający zaliczeniu do okresów składkowych i nieskładkowych uprawniających wnioskodawcę do wcześniejszej emerytury. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania lub o uchylenie wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez ustalenie, że ubezpieczonemu nie przysługuje prawo do emerytury, w obydwu przypadkach z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że ubezpieczony pobierając stypendium sportowe z tytułu wyczynowego uprawiania sportu był studentem studiów

dziennych Akademii Wychowania Fizycznego w P. od 1 października 1980 r. do 8 listopada 1983 r. W tym bowiem dniu zrezygnował ze studiów. Fakt ten potwierdza wystawione przez uczelnię zaświadczenie, zamieszczone w aktach sprawy. Status studenta wyklucza zaliczenie spornego okresu jako składkowego w rozumieniu powołanych przepisów ustawy emerytalnej.

Ubezpieczony w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od strony przeciwnej kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem słuszny jest zarzut naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku. Przedmiotem decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. z dnia 2 czerwca 2009 r., a w konsekwencji - także odwołania od niej i rozstrzygnięć Sądów obydwu instancji, było ustalenie prawa ubezpieczonego Andrzeja J. do wcześniejszej emerytury przysługującej osobom wykonującym działalność twórczą lub artystyczną. Warto zatem przypomnieć, że z mocy art. 32 ust. 1, ust. 3 pkt 3 i ust. 4 w związku z art. 33 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osobom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., ubezpieczonym z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, które nie przystąpiły do otwartego funduszu emerytalnego lub złożyły wnioski o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku otwartym funduszu, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa, przysługuje prawo do emerytury na warunkach określonych dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną, jeśli warunki określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r. Osoby wykonujące działalność twórczą lub artystyczną w ramach niepracowniczego stosunku ubezpieczenia mają bowiem taki sam status prawny, jak pracownicy wykonujący tego rodzaju działalność i z tej racji mogą nabyć prawo do emerytury na warunkach określonych dla pracowników (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2003 r., III UZP 9/03, OSNP 2004 nr 3, poz. 49 i z dnia 25 czerwca 2008 r., II UK 325/07, OSNP 2009 nr 21 - 22, poz. 300 oraz wyrok z dnia 6 maja 2010 r., III UK 91/09, LEX nr 602076). Owe warunki to w myśl § 12 ust. 1 i ust. 2 w związku z § 4 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnio-

nych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego dla mężczyzn - akrobatów 45 lat, osiągnięcie tego wieku w czasie zatrudnienia lub w ciągu 5 lat od ustania zatrudnienia oraz posiadanie co najmniej 25 lat zatrudnienia, w tym co najmniej 15-letniego okresu działalności twórczej lub artystycznej.

W rozpoznawanej sprawie sporna okazała się ta przesłanka nabycia przez Andrzeja J. prawa do wcześniejszej emerytury, jaką jest posiadanie co najmniej 25 letniego okresu zatrudnienia. Wątpliwości budziła możliwość zaliczenia do już uznanego przez organ rentowy stażu składkowego i nieskładkowego, wynoszącego 24 lata, 9 miesięcy i 15 dni, okresu pobierania przez ubezpieczonego stypendium sportowego w latach 1978 - 1983.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy o emeryturach i rentach z FUS za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu na obszarze Państwa Polskiego po ukończeniu 15 roku życia, z wyjątkiem okresów pobierania stypendium przez osoby uczące się lub studiujące w systemie studiów dziennych. Godzi się zauważyć, że wspomniane stypendia sportowe zostały wprowadzone uchwałą nr 18 Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1981 r. w sprawie stypendium dla sportowców. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 maja 1984 r., III UZP 19/84 (OSNCP 1984 nr 12, poz. 212) stwierdził, iż pobieranie przez zawodnika sportowego tzw. kadrowego oraz nagród pieniężnych w okresie czynnego uprawiania sportu przed wejściem w życie tegoż aktu prawnego nie jest okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). W uzasadnieniu swego stanowiska Sąd Najwyższy podkreślił, że z zawartego w uchwale nr 18 Rady Ministrów uregulowania wynika, iż otrzymanie stypendium sportowego uzależnione jest od sprecyzowanych w tym akcie warunków. Brak szczegółowego uregulowania kwestii dotyczącej okresu uprawiania sportu wyczynowego przed dniem wejścia w życie uchwały prowadzi do wniosku, że dotyczy ona sytuacji zaistniałych po tej dacie. Za poglądem wykluczającym możliwość uznania wcześniejszego otrzymywania przez sportowców pomocy materialnej w różnej formie, okresowo lub w postaci jednorazowych nagród, za równoznaczne ze stypendium sportowym przemawia również to, że dopiero ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin wprowadziła nowe uregulo-

nie (art. 11 ust. 2 pkt 13), w myśl którego okres pobierania stypendium sportowego został uznany na okres równorzędny z zatrudnieniem.

Zważywszy, że przywołany art. 11 ust. 2 pkt 13 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin miał identyczne brzmienie jak art. 6 ust. 2 pkt 17 obecnie obowiązującej ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, słuszna jest konkluzja Sądu Apelacyjnego w kwestii zachowania aktualności poglądu wyrażonego w tezie cytowanej uchwały Sądu Najwyższego. W konsekwencji tego, rozważania na temat możliwości uwzględnienia w wymaganym stażu składkowym okresu pobierania przez ubezpieczonego stypendium sportowego ograniczają się do czasu po wejściu w życie uchwały nr 18 Rady Ministrów, tj. po dniu 28 stycznia 1981 r. W tym zaś okresie - począwszy od dnia 1 października 1980 r. - wnioskodawca był studentem studiów dziennych Akademii Wychowania Fizycznego w P.

Sąd drugiej instancji uznając za składkowy okres pobierania przez ubezpieczonego stypendium sportowego od czerwca 1982 r. do 16 stycznia 1983 r. przyjął nieistnienie w tym czasie po stronie wnioskodawcy statusu studenta studiów dziennych wskutek „utruty kontaktu z uczelnią”. Trudno zgodzić się z tą tezą. Prawdą jest, że ubezpieczony z dniem 17 stycznia 1983 r. podjął pracę w pełnym wymiarze godzin jako akrobata oraz że nie realizował w terminie programu studiów i do listopada 1983 r. zaliczył jedynie dwa spośród ośmiu zaplanowanych semestrów. Pozostaje zatem rozważyć kwestię wpływu powyższych okoliczności na oznaczenie daty, do której wnioskodawca posiadał status studenta studiów dziennych. Problematykę uzyskania i utraty statusu studenta wyższej uczelni regulowały w spornym okresie przepisy art. 86 i następnych ustawy z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 14, poz. 113 ze zm.) oraz ustalone na podstawie art. 91 tego aktu ramowy regulamin studiów i regulaminy studiów poszczególnych uczelni. Zgodnie z art. 90 ust. 1 ustawy, przyjęcie w poczet studentów szkoły osoby spełniającej warunki określone w art. 86 i pomyślnym dla niej wyniku rekrutacji na studia, o jakiej mowa w art. 89, następowało z chwilą immatrykulacji i złożenia ślubowania. W myśl art. 104 ust. 1 i 2 ustawy student zobowiązany był do pełnego wykorzystywania możliwości kształcenia, jakie stwarzała mu szkoła oraz do postępowania zgodnie z treścią ślubowania i regulaminem studiów. W świetle art. 101 ustawy student mógł podejmować pracę zarobkową, co jednak nie zwalniało go od prawidłowego realizowania obowiązków wobec szkoły. Z mocy art. 90a ustawy student mógł uzyskać zezwolenie na powta-

rzanie roku lub semestru nie więcej niż raz w okresie studiów, chyba że powodem niezaliczenia była długotrwała choroba lub inne szczególnie ważne przyczyny. Wreszcie zgodnie z art. 93 ustawy dziekan wydziału mógł - przed ukończeniem studiów, dokumentowanym stosownie do art. 94 odpowiednim dyplomem - skreślić studenta z listy studentów w wypadkach określonych w regulaminie studiów.

W świetle powołanych unormowań ani niezaliczenie w terminie egzaminów i kolejnych semestrów studiów, ani podjęcie pracy zarobkowej nie implikowało automatycznego skreślenia danej osoby z listy studentów. Z wystawionego przez Akademię Wychowania Fizycznego w P. zaświadczenia wynika, że ubezpieczony zachował status studenta tej uczelni do czasu rezygnacji ze studiów w listopadzie 1983 r., zaś wcześniej - od 20 grudnia 1982 r. do 15 września 1983 r. - korzystał z urlopu dziekańskiego udzielonego dla realizacji przygotowań do Mistrzostw Europy. Udzielenie wspomnianego urlopu jest przy tym dodatkowym argumentem za przyjęciem, iż ubezpieczony nie przestał być studentem studiów wyższych już w czerwcu 1982 r., lecz status taki posiadał do listopada 1983 r. Okoliczność ta wyklucza zakwalifikowanie przypadającego na ten czas okresu pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu jako okresu składkowego. Dokonana przez Sąd Apelacyjny odmienna ocena prawna spornego okresu implikowała zaś uznanie spełnienia przez wnioskodawcę wszystkich ustawowych warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z racji prowadzenia działalności artystycznej i zaważyła na rozstrzygnięciu przedmiotowej sprawy.

Wobec słuszności zarzutów skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====